

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ГОДИНА XXIII, Брой 2, 2023

web: www.nssi.bg

Съдържание

В структурата на общите разходи най-съществен дял заемат разходите за пенсии – 86,3 на сто, на стойност над 15,5 милиарда лева.....	3
Престъпна, но и слабо грамотна хидра се оплете в мрежата за контрол на НОИ.....	8
Дигитализация на услугите на НОИ ще улесни граждани, национални и европейски партньори	10
НОИ завърши успешно проектирането на нова система за електронен обмен на информация през защитена среда.....	11
Разширяване на покритието на пенсионното осигуряване върху по-трудни за обхващане групи – добрите примери от Африка.....	12

Изпълнение на бюджета на ДОО за 2022 г.

Между 2019 и 2021 г. относителният дял на разходите за пенсии от БВП нараства с 2,1 процентни пункта от 8,2% до 10,3%, през 2022 г. стойността на този показател спада до 9,5%

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) е основният финансов план на социалноосигурителната система, с който се изпълнява определената за годината държавна осигурителна политика. Той съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и бюджетите на отделните осигурителни фондове, съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Проектът на ЗБДОО за 2022 г. беше разработен в изпълнение на Решение № 64 на Министерския съвет от 22 януари 2021 г. за бюджетната процедура за 2022 г., Указанията на министъра на финансите (БЮ № 1/10.02.2021 г.) за подготовката и представянето на бюджетните прогнози на първостепенните разпоредители с бюджет (ПРБ) за периода 2022-2024 г. и Указанията на министъра на финансите (БЮ № 5/04.10.2021 г.) за подготовката и представянето на проектобюджетите на ПРБ за 2022 г. и на актуализираните им бюджетни прогнози за 2023 и 2024 г.

През 2022 г. страната ни се изправи пред сериозни икономически предизвикателства: значителен скок на цените на природния газ, електрическата енергия, горивата и цените на основните хранителни продукти. Това създаде затруднения за една уязвима група в обществото – възрастните хора, които разчитат преди всичко, а в голяма част от случаите – единствено, на дохода от пенсия. Във връзка с това през годината Министерският съвет инициира промени в нормативната уредба, чрез които през бюджета на държавното обществено осигуряване (ДОО) да бъде мобилизиран допълнителен ресурс за мерки за подкрепа на доходите на възрастните хора.

По-важните правителствени мерки с отражение върху изпълнението на бюджета на ДОО за 2022 г. са следните:

- Със Закона за изменение на Закона за бюджета на ДОО за 2022 г. (ДВ, бр. 51 от 1 юли 2022 г.), считано от 1 юли 2022 г., параметрите по бюджета на ДОО бяха изменени по следния начин:

1. Разходите за пенсии по бюджета на ДОО бяха увеличени с 1 386 500,0 хил. лв. с оглед финансовото обезпечаване на осъществяването на два етапа (от 1 юли 2022 г. и от 1 октомври 2022 г.) промени в параметрите на пенсионната политика.

2. Във връзка с извършените промени в разходите за пенсии получаваните трансфери по бюджета на държавното обществено осигуряване от централния бюджет бяха увеличени със същата сума.

- През месеците април и декември 2022 г. по силата на две постановления на Министерския съвет по бюджета на ДОО бяха получени допълнителни трансфери от централния бюджет на обща стойност 285 268,7 хил. лв. - от тях 142 888,7 хил. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума в размер 70 лв. на всеки пенсионер през месец април 2022 г. и 142 380,0 хил. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума в размер 70 лв. на всеки пенсионер през месец декември 2022 г.

- Съгласно Постановление № 397 на Министерския съвет от 2022 г. бе одобрен допълнителен трансфер в размер на 102 000,0 хил. лв. по бюджета на ДОО за еднократна сума за компенсация на дохода от пенсии до нивото от месец декември 2021 г. за шест месеца. Средствата бяха за изплатените от ДОО допълнителни суми в периода от януари до юни 2022 г. за компенсиране на разликата между дохода от пенсии преди 25 декември 2021 г. и дохода от пенсии след 25 декември 2021 г., които не бяха планирани в ЗБДОО за 2022 г.

Основни параметри на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и бюджетите на отделните фондове на ДОО за 2022 г.

I. Приходи

Планираните приходи в бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. са в размер на 9 683 575,0 хил. лв., а са постъпили 9 977 005,7 хил. лв., изпълнението спрямо плана е 103,0 на сто или с 293 430,7 хил. лв. повече.

В сравнение с 2021 г. постъпилите приходи са с 801 484,0 хил. лв. или с 8,7 на сто повече. Постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2022 г. са 9 841 317,1 хил. лв., при планирани 9 539 840,3 хил. лв. или изпълнението на плана е 103,2 на сто. Планираните неданъчни приходи в бюджета на ДОО са в размер на 144 774,7 хил. лв., а са постъпили 136 715,2 хил. лв., което е с 8 059,5 хил. лв. по-малко.

II. Разходи

През 2022 г. планираните разходи на консолидирания бюджет на ДОО са 18 633 117,8 хил. лв., а по отчет възлизат на 18 108 350,3 хил. лв. Изпълнението на плана по разходите е 97,2 на сто, което е с 524 767,5 хил. лв. по-малко спрямо годишния разчет. В сравнение с 2021 г. отчетените разходи нарастват със 793 828,7 хил. лв. или с 4,6 на сто.

Разходи за пенсии

В структурата на общите разходи най-съществен дял заемат разходите за пенсии, които за 2022 г. са в размер на 15 634 714,6 хил. лв. В тези средства са включени 15 026 954,4 хил. лв. за пенсии за трудова дейност и за пенсии на лицата по чл. 69 (с 239 219,9 хил. лв. по-малко от планираните) и 352 097,0 хил. лв. за изплатените през 2022 г. допълнителни суми към пенсиите. Разходите за пенсии, несвързани с трудова дейност и добавките към тях, финансирани от държавния бюджет, са в размер на 255 663,2 хил. лв. (с 16 113,2 хил. лв. повече от планираните).

В периода от 2019 г. до 2021 г. относителният дял на разходите за пенсии от брутния вътрешен продукт нараства с 2,1 процентни пункта от 8,2% до 10,3%. През 2022 г. стойността на показателя бележи спад до 9,5 на сто (вкл. изплатените допълнителни суми към пенсиите).

Броят на пенсионерите към 31 декември 2022 г. е 2 030 318, като спрямо 31 декември 2021 г. той е намалял с 25 971 (1,3 на сто).

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2022 г. е 674,54 лв. При неговото изчисляване са взети предвид всички добавки към пенсиите по Кодекса за социално осигуряване (КСО), изплатените през 2022 г. допълнителни суми по т. нар. „великденска“ и „коледна“ добавка от 70 лв., както и изплатените от ДОО суми в периода от януари до юни 2022 г. за компенсиране на разликата между дохода от пенсии преди 25 декември 2021 г.

и дохода от пенсии след 25 декември 2021 г. Номиналното нарастване на средния месечен размер на пенсиите е 25,7 на сто, а реалното нарастване 11,2 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от 13,0 на сто¹ за 2022 г.

През 2022 г. брутният и нетният коефициент на заместване на дохода са съответно 51,9 на сто и 66,9 на сто.

Разходи за социални помощи и обезщетения

Планираните разходи за социални помощи и обезщетения през 2022 г. са в размер на 2 285 653,8 хил. лв., а по отчет възлизат на 2 162 655,2 хил. лв. Изразходваните средства са с 122 988,6 хил. лв. (с 5,4 на сто) по-малко от планираните и с 65 922,9 хил. лв. (с 3,1 на сто) повече спрямо 2021 г. Разпределението на разходите по отделните видове парични обезщетения и помощи е следното:

Парични обезщетения при временна неработоспособност

Изплатените през 2022 г. средства за парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, поради гледане на болен член от семейството и карантина, и поради нетрудова злополука са в размер на 864 099,8 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана от 101 912,9 хил. лв. (13,4 на сто). Нарастването на разходите за изплатените парични обезщетения от посочената група през 2022 г. се обяснява с по-големия брой изплатени работни дни във временна неработоспособност спрямо планираните, основно поради по-големия брой изплатени дни във временна неработоспособност по издадени болнични листове, свързани с COVID-19.

За 2022 г. изплатените средства за парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест са 10 251,3 хил. лв., което е икономия спрямо плана от 4 529,4 хил. лв. (30,6 на сто). Изплатени са 217,1 хил. работни дни (с 75,7 на сто по-малко от планираните) при среднодневен размер на обезщетението от 47,22 лв., което е с 8,3 на сто по-ниско от планираното.

Парични обезщетения за майчинство

Отчетените през 2022 г. разходи за парични обезщетения за бременност и раждане са в размер на 554 859,1 хил. лв., което е икономия спрямо плана от 7 843,0 хил. лв. (1,4 на сто). Изплатени са 15 748,3 хил. работни дни (с 13,2 на сто повече от планираните) при среднодневен размер на обезщетението от 35,23 лв., което е с 12,9 на сто по-ниско от планираното.

За обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са изплатени 292 288,2 хил. лв., което е икономия спрямо плана от 49 167,1 хил. лв. (14,4 на сто). Изплатени са 9 290,1 хил. работни дни (с 9,8 на сто по-малко от планираните) при среднодневен размер на обезщетението от 31,46 лв., което е с 5,1 на сто по-ниско от планираното.

През 2022 г. са изплатени 3 304 парични обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст, като разходите за тях са в размер на 3 015,7 хил. лв. Разходите за изплащане на въведеното от 1 август 2022 г. нов вид парично обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) възлизат на 1 108,8 хил. лв., изплатени са 2 205 обезщетения.

Парични обезщетения за безработица

През 2022 г. разходите за изплащане на обезщетения на безработни лица възлизат на 412 586,2 хил. лв., като е налице икономия от 160 029,5 хил. лв. или 27,9 на сто от предвидените средства. Изплатени са обезщетения средно за годината на 65 010 безработни лица (с 16,5 на сто по-малко от планираните) при средно обезщетение на лице 528,88 лв., което е с 13,7 на сто по-ниско от планираното.

Парични помощи по Кодекса за социално осигуряване

За изплащане на еднократни помощи при смърт на осигуреното лице през 2022 г. са изразходвани 3 033,8 хил.

1. НСИ, Средногодишни ХИПЦ, предходните 12 месеца = 100, достъпно на: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/data/timeseries/HICP_2.5.xls

лв., което е преразход спрямо плана с 1,4 хил. лв. (с 0,05 на сто). Изплатени са помощи на 14 379 лица при среден размер на помощта от 210,99 лв.

През 2022 г. за провеждането на дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица от НОИ, бяха планирани средства за медицински услуги, нощувки и частична парична помощ за хранене в размер на 25 239,0 хил. лв. Отчетените разходи са 21 377,1 хил. лв. или с 3 861,9 хил. лв. (с 15,3 на сто) по-малко. В допълнение към тази сума по сключени договори с бюджетни организации за изпълнение на дейността по профилактика и рехабилитация през 2022 г. са изразходвани 2 030,1 хил. лв., отразени в отчета като предоставени трансфери към бюджетни организации.

Разходи във връзка с мерките за предотвратяване на разпространението на COVID-19 и лечението му, мерки за подкрепа на бизнеса и социални мерки

През 2022 г. НОИ продължи да изплаща компенсации/средства за запазване на заетостта на работници и служители, наети от работодатели от икономически дейности пострадали в най-голяма степен от въведените извънредни мерки за овладяване разпространението на COVID-19, на основание ПМС № 55 от 2020 г. и ПМС № 151 от 2020 г. (т.нар. мярка „60/40“).

За финансовото обезпечаване на плащанията към работодателите за запазване на заетостта на наетите от тях работници и служители в ЗБДОО за 2022 г. бяха одобрени 300 000,0 хил. лв. за извършване на плащания до месец юни 2022 г. включително, на основание удължения срок на действие на ПМС № 151 от 2020 г.

Отчетените разходи и трансфери през 2022 г. за мерки, свързани със заетостта са в размер на 164 700,8 хил. лв., в т.ч. разходи за плащания към работодатели в размер на 162 098,0 хил. лв. и предоставени трансфери от бюджета на ДОО към бюджетни организации за запазване на заетостта на работници и служители в размер на 2 602,8 хил. лв.

Извършените през 2022 г. плащания от сметката за чужди средства на НОИ, свързани със запазване на заетостта, се формират от: разходи за плащания към работодатели в размер на 126 703,6 хил. лв., трансфери от бюджета на ДОО към бюджетни организации (1 180,3 хил. лв.) и 4 049,3 хил. лв. за прехвърлени средства от сметката за чужди средства на НОИ в бюджетната сметка. С финансовия ресурс, използван през 2022 г., са подкрепени 4 341 работодатели за запазване заетостта на 115 068 работници и служители.

Ведомствени разходи

Отчетените разходи за службите по социалното осигуряване за 2022 г. са в размер на 152 344,1 хил. лв. и представляват 0,84 на сто от общите разходи по консолидирания бюджет на ДОО. В тях са включени средствата за персонал (заплати, други възнаграждения и плащания и задължителни осигурителни вноски), средствата за издръжка на администрацията на НОИ, средствата за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности и капиталови разходи.

III. Трансфери

От средствата на държавното обществено осигуряване през 2022 г. бяха предоставени трансфери на други бюджети в размер на 13 145,0 хил. лв.

За отчетната 2022 г. бюджетът на ДОО е получил трансфери от централния/държавния бюджет в общ размер на 8 054 317,0 хил. лв., от които:

- трансфер за изплащане на пенсиите, несвързани с трудова дейност, и добавките към тях в размер на 239 550,0 хил. лв.;
- трансфер за провеждане осигуряването на лицата по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и ал. 7 от КСО и за изплащане на обезщетенията по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ в размер на 1 050,1 хил. лв.;
- трансфер от Държавният фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез централния бюджет за фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО на основание чл. 129, ал. 15 от КСО в размер на 107 458,3 хил. лв.;
- допълнителен трансфер за покриване на недостига от средства в размер на 7 312 769,0 хил. лв.;
- допълнителни трансфери на обща стойност 27,0 хил. лв. за обезпечаване на извършените разходи по

предоставените дейности и услуги в базите на „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите;

- допълнителни трансфери на обща стойност 285 268,7 хил. лв. за осигуряване на средства за изплащането на еднократни допълнителни суми в размер на 70 лв. към пенсиите на всички пенсионери за месеците април и декември 2022 г.;
- допълнителен трансфер в размер на 102 000,0 хил. лв. за обезпечаване на изплатените от ДОО допълнителни суми в периода от януари до юни 2022 г. за компенсиране на разликата между дохода от пенсия преди 25 декември 2021 г. и дохода от пенсия след 25 декември 2021 г.;
- трансфер за поети данъци върху доходите на физическите лица в размер на 6 193,9 хил. лв.

IV. Изпълнение на бюджетите на отделните фондове на ДОО

При изпълнението на бюджетите на отделните фондове на ДОО през 2022 г. е отчетен следният резултат:

- фонд „Пенсии“ – при планиран дефицит от 7 804 654,1 хил. лв., е отчетен такъв в размер на 7 481 920,7 хил. лв. или по-малък с 322 733,4 хил. лв. В сравнение с 2021 г., дефицитът на фонд „Пенсии“ се е увеличил с 319 979,6 хил. лв.;
- фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – при планиран дефицит от 342 200,0 хил. лв., е отчетен дефицит от 72 120,6 хил. лв. или с 270 079,4 хил. лв. по-малък. През 2021 г. фондът завършва с излишък от 58 334,8 хил. лв.;
- фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, който по план е с дефицит от 20,0 хил. лв., завършва с дефицит от 16 120,2 хил. лв. или по-голям с 16 100,2 хил. лв. През 2021 г. фондът, завършва с излишък от 6 336,7 хил. лв.;
- фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – при планиран излишък от 193 178,2 хил. лв., е отчетен излишък от 228 480,0 хил. лв. или по-голям с 35 301,8 хил. лв. През 2021 г. фондът завършва с излишък от 203 159,9 хил. лв.;
- фонд „Общо заболяване и майчинство“ – при планиран дефицит от 244 835,9 хил. лв. е отчетен дефицит от 229 056,8 хил. лв. или с 15 779,1 хил. лв. по-малък. В сравнение с 2021 г. дефицитът на фонда се е увеличил с 4 984,4 хил. лв.;
- фонд „Безработица“ – при планиран дефицит от 172 024,6 хил. лв., е отчетен излишък в размер на 9 362,3 хил. лв. През 2021 г. фондът завършва с дефицит от 3 348,8 хил. лв.;
- бюджет на НОИ (като общ административен фонд) – при планиран излишък от 8 370 556,4 хил. лв. е отчетен излишък от 7 471 625,7 хил. лв., или с 898 940,7 хил. лв. по-малко от планирания. През 2021 г. фондът завършва с излишък от 7 190 626,4 хил. лв. Наличните дефицити по отделните фондове на ДОО се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Материалът е подготвен от Николай Николов, държавен експерт в отдел „Анализ и планиране на бюджета“, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“

На фокус

Престъпна, но и слабо грамотна хидра се оплете в мрежата за контрол на НОИ

В „мрежата“ на експертите в едно от подразделенията на Националния осигурителен институт (НОИ) преди време попада дружество, „спечелило“ си проверка по повод на подадено заявление за отпускане на парично обезщетение за безработица. Установено е, че дружеството, чрез което се подават данни за лицето, не превежда осигурителни вноски, собственик на дружеството е малоимотно и на практика неграмотно лице, няма регистрирани фискални устройства, няма търговски обект, в изискуемите данни според Кодекса за социално осигуряване (КСО) е посочен осигурителен доход, равен или близък до максималния осигурителен доход за съответния период. Това са данни, които осигурителите, осигурителните каси, самоосигуряващите се лица и работодателите периодично представят в Националната агенция за приходите (НАП) и основно касаят осигурителния доход, осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване (ДОО), здравното осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, дните в осигуряване и т.н. При попълване на декларации от наетите в дружеството лица те не успяват да опишат какво точно са работили, не помнят кой ги е наел, как им е плащано, не знаят къде се намира търговският обект и пр.

След извършване на проверката и установяване на посочените по-горе факти и обстоятелства са издадени задължителни предписания за заличаване на неоснователно подадените данни, изисквани от КСО, които впоследствие за заличени служебно.

Как зад индивидуалния нарушител светнаха собственици на десетки фирми

При така установените факти и обстоятелства е възобновено производството по отпускане на паричното обезщетение и е постановено разпореждане за отказ. Въпреки че проверката при този осигурител е завършила, експертите по отпускане на обезщетенията и контролните органи продължават да анализират данните и установяват, че въпросният „собственик“ се явява собственик и/или съдружник в множество други дружества, които също подават данни за лица, осигурени на висок доход, не превеждат осигурителни вноски и ползват средства на ДОО.

Чрез анализа на данните се достига до голям кръг от търговски дружества и лица, които са собственици на капитал на много дружества – средно по 20, но в някои случаи броят на тези дружества достига до около 100 на едно

лице. В масовия случай се касае за ниско грамотни лица, които изпитват трудности да водят обикновен разговор, не са и чували за квалифициран електронен подпис (КЕП), но въпреки това са вписани в Търговския регистър като собственици на капитала и управители на десетки ООД или ЕООД. Наблюдава се прехвърляне на дружества помежду им в различни периоди, установява се, че фирмите се обслужват от едни и същи счетоводители, упълномощени от собственика на фирмата да го представляват и да подават данни от негово име по електронен път с КЕП. В един от случаите е установен абсурдът да се подават данни за осигуряване месеци след смъртта на титуляря на КЕП, който е едноличен собственик и управител на ЕООД. За мащаба на злодеянието говори и фактът, че тези фирми са извършвали „дейността“ си на територията на няколко териториални поделения на НОИ (ТП на НОИ).

Всички тези фирми са прегледани и анализирани за измами, не всички са имали назначени лица и са източвали средства, но при установени нарушения и неоснователно подадени данни са дадени задължителни предписания за заличаване на подадените данни, както и разпореждания за спиране на плащанията и възстановяване на изплатените обезщетения. Заличени са данните на 140 лица.

Сигнал, реализация и признания

За тези нарушения и източване на средствата на ДОО преди време от ТП на НОИ е подаден сигнал до съответните структури в МВР и прокуратурата за около 20 лица, притежаващи капитала и управляващи десетки дружества. В наши дни са задържани и разпитани от компетентните органи както „работници“ и „служители“ в дружеството, така и счетоводители. Налице са признания от „трудещите се“, че не са работили, а и от счетоводители, че са назначавани хора без да упражняват дейност. Предприетите действия имат като резултат спиране и възстановяване на нерегламентирани плащания, но и превантивен ефект за бъдещи опити за нарушения, доколкото вече се наблюдава отсъствие на кръгове от фирми и лица, източващи средства от фондовете на ДОО на територията на областта на обхванатите от описаната измама няколко териториални поделения на НОИ. Всъщност в описаната схема няма нищо оригинално като опит за измама, по-големи са периодът на измама и обхватът, но нивата на контрол в НОИ осигуряват солидна бариера пред измамниците – настоящи и бъдещи.

Тристепенно „меню“ за измамници

Националният осигурителен институт осъществява три нива на контрол при изплащането на паричните обезщетения и помощи от фондовете на държавното обществено осигуряване - предварителен, текущ и последващ.

Ролята на предварителния контрол преди изплащането на паричните обезщетения непрекъснато нараства чрез извършване на задълбочен анализ на случаите, за които има индикации, че са възможни злоупотреби с осигурителни плащания. Своевременно се извършват проверки за изясняване на факти и обстоятелства, съотносими към всеки конкретен случай.

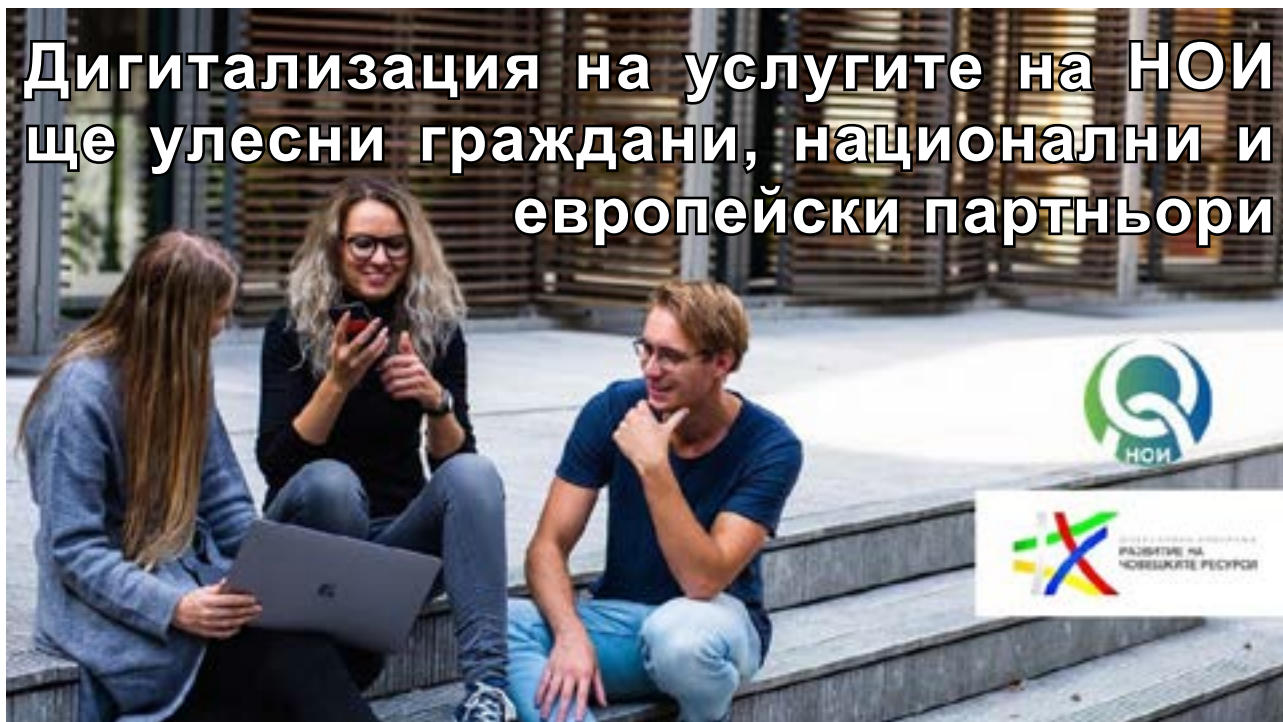
Текущият контрол се извършва от съответните длъжностни лица при преценка на правото на паричните обезщетения преди тяхното изплащане. По предложените резултати след автоматичните проверки относно правото, размера и сроковете за изплащане на обезщетенията задължително се извършва преглед и преценка на всеки отделен случай и анализ на съдържащите се в информационната система на НОИ данни.

Във всички случаи контролните органи извършват съответните проверки, когато по данни от информационната система и извършените анализи възникне необходимост от изясняване на фактите и обстоятелствата, свързани с преценка на правото на паричните обезщетения, или възникнат съмнения за извършването на неправомерни плащания от ДОО. Експертите на НОИ вече имат достатъчно опит, за да „усетят“ наличие на факти, които да им подсказват, че данните са подавани с цел ползване на осигурителни права без реално упражняване на дейност от лицата, а често, и че самото дружество няма дейност. При съмнения за злоупотреба се подава сигнал за проверка до контролните органи на НОИ и се спира производството по отпускане на обезщетенията, помощите и пенсиите.

Контролните органи извършват проверка в осигурителя, при която събират, установяват и изясняват факти и обстоятелства, свързани със спазването на нормативните актове на ДОО. Проверява се първичната счетоводна документация на осигурителя, основанието и верността на подаваните данни за наетите лица. Същевременно се подава сигнал за проверка до Областната инспекция по труда съгласно нейната компетентност, проверява се за наличие на търговски обект, както и искане на информация от съответната териториална дирекция на НАП за извършени от нея проверки и ревизии на дружеството, подавани данъчни декларации, регистрирани фискални устройства и т.н.

Материалът е подготвен от Георги Терзийски, началник на отдел „Връзки с обществеността“, на базата на информация от ТП на НОИ

Европроект

Дигитализация на услугите на НОИ ще улесни граждани, национални и европейски партньори

Националният осигурителен институт (НОИ) продължава да разширява своята дейност за дигитализиране и модернизиране на предлаганите услуги и надграждане на административния капацитет посредством ефективното използване на финансовите инструменти на Европейския съюз. В края на април 2023 г. експерти от институцията изготвиха и представиха пред управляващия орган на Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 проекта „Модернизация и дигитализация на услугите на Националния осигурителен институт“. Органът, включващ представители на Европейската комисия от Главна дирекция „Заетост, социални въпроси и приобщаване“, синдикални и бизнес организации и ръководители на държавни институции, прие единодушно предложението на НОИ и даде зелена светлина за неговата реализация.

Реализирането на проекта „Модернизация и дигитализация на услугите на Националния осигурителен институт“ ще допринесе за повишаване на организационната ефективност и капацитета на институцията, което ще има като резултат по-бързо и по-модерно обслужване на потребителите на нейните услуги. В заданието е предвидено разработването и внедряването на Интегрирана информационна система на осигурителния архив на НОИ, която да отговаря за цялостно управление и модернизиране на процесите по дигитализация и автоматизация на вътрешните услуги. Системата ще има пряко въздействие върху крайните клиенти, тъй като ще осигури навременно и ефикасно предоставяне на информация на българските граждани и бизнес организациите у нас. В крайна сметка това ще спомогне до голяма степен за по-пълноценното им възползване от техните осигурителни права.

Заложено е разработването и внедряването на платформа за съхраняване и споделяне на знанието, на интелектуалните ресурси и на натрупаната експертиза, която да повиши дигиталната култура на служителите и да намали административната тежест, като ограничи използването на хартия в администрацията. Проектът ще подпомогне качествено обслужване на потребителите на услуги в дългосрочен план и ще гарантира по-добрата междуведомствена комуникация и координация в областта на социалното осигуряване на национално и на европейско ниво.

Успешното изпълнение на дейностите ще допринесе за целесъобразното използване на технологичните и човешките ресурси на НОИ в посока на максимално адаптиране и отговаряне на нуждите на клиентите. Това включва гарантирането на висококачествено обслужване на гражданите и бизнеса, също и повишаването на удовлетвореността им от предоставяните услуги. Целта е да се намерят решения, чрез които потребностите на целевите групи да бъдат задоволени по възможно най-достъпния за тях начин. Същевременно тези решения ще осигурят достъпна информация за осигурителните услуги и дейността на НОИ и ще се предоставя експертиза и информация в областта на социалното осигуряване на национални и европейски партньори.

Материалът е подготвен от Йолита Влаевска, директор на дирекция „Международно сътрудничество и проекти“

Добро управление

НОИ завърши успешно проектирането на нова система за електронен обмен на информация през защитена среда

В началото на 2020 г. българските компетентни институции успешно стартираха обмен на социалноосигурителна информация по електронен път през защитената среда EESSI – „Електронен обмен на данни за социалната сигурност“ (Electronic Exchange of Social Security Information). Процесът по свързване на отделните държави към EESSI започна още през 2019 г., като в края на 2022 г. повече от 90% от обменяната информация преминава през нея.

Поради значителното нарастване на обема на обменяната информация, през 2022 г. НОИ, в партньорство с Националната агенция за приходите, Националната здравноосигурителна каса и Агенцията за социално подпомагане, започна работа по проект „Проектиране на национално решение за електронен обмен на социалноосигурителна информация EESSI“, финансиран по Програма „Добро управление“.

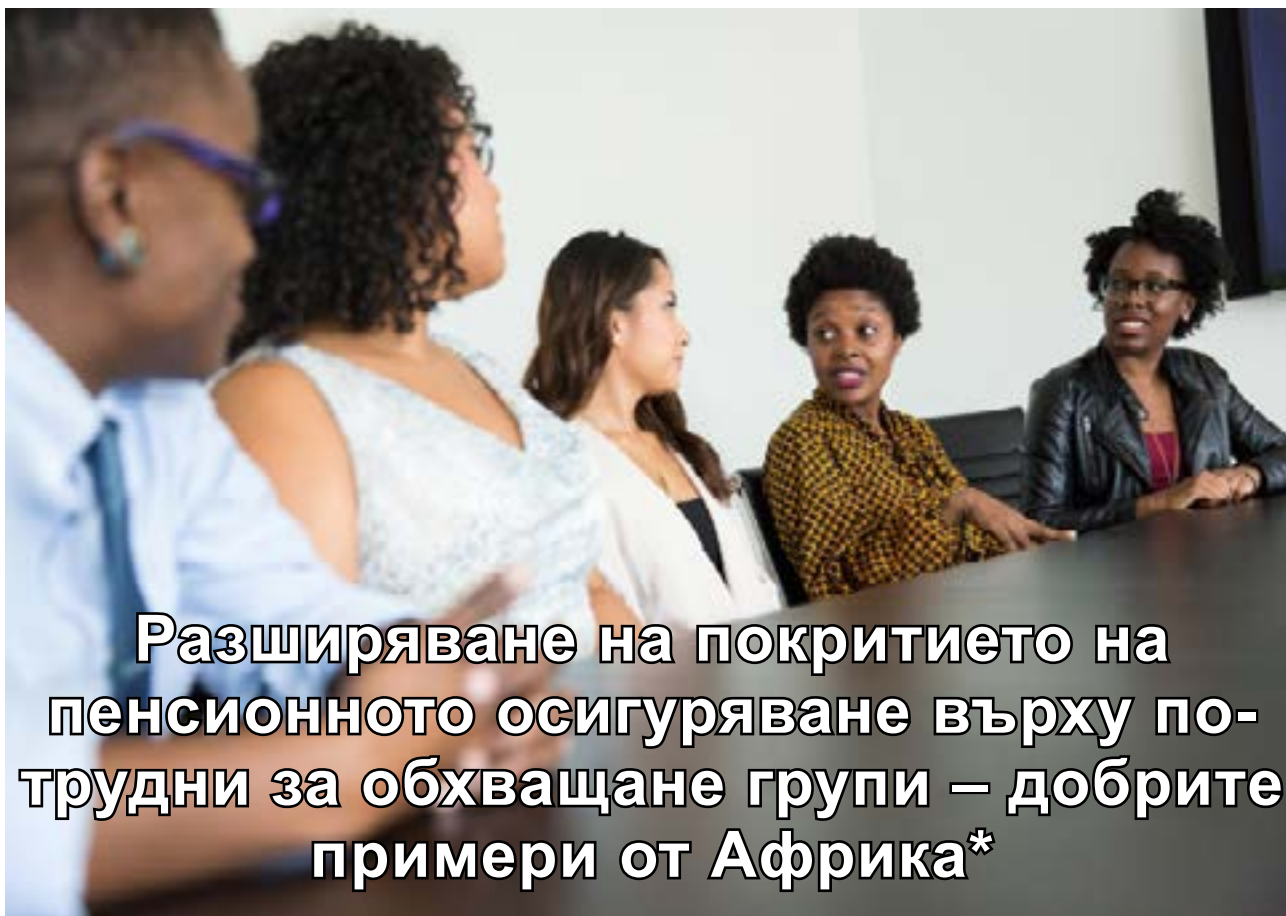
За да бъдат гарантирани непрекъсваемостта и качеството на предоставяните услуги, четирите държавни администрации, участници в обмена, обединиха усилия за изграждането на нова национална система, която да се използва от всички компетентни институции, включваща обща платформа за координация и управление на промените.

През първия етап от проекта беше извършен анализ на настоящото състояние на процесите по обмен на социалноосигурителна информация, като основният фокус беше поставен върху идентифицирането на нуждите на четирите администрации и отразяването на изискванията към бъдещото технологично решение. Въз основа на извършения анализ беше изготвен доклад, който е ключов за крайния резултат от проекта. Документът е с обем от над 590 страници, като за изготвянето му са проведени 23 работни срещи, а участие са взели над 90 служители от партньорските организации. Основните препоръки са свързани с автоматизацията на процесите, усъвършенстването на алгоритмите за търсене и осигуряването на разширени и гъвкави възможности за работа, проследяемост и контрол.

Усилията във втората част от проекта бяха насочени към изготвянето на технически спецификации за бъдещата система за обмен на социалноосигурителна информация. След усърдна работа на съвместните екипи на партньорските институции и избрания изпълнител, изготвеният документ премина успешно процедура по съгласуване с Министерството на електронното управление. Спецификациите предвиждат новото технологично решение да има пълна интеграция с вътрешните информационни системи на четирите администрации и да е в синхрон с вътрешните работни процеси във всяка една от институциите.

В последната фаза на проекта бяха изготвени два документа, свързани с изграждането на Национален координационен център за EESSI, както и редица предложения за промени на нормативната уредба, които да формализират промените, необходими за реализирането на новата национална система за обмен на информация. С подготовката и приемането на тези документи, целите на проекта бяха постигнати и той завърши успешно.

Материалът е подготвен от Ставри Зоичкин, началник на отдел „Методология на електронния обмен“, дирекция „Електронен обмен, дигитализация и архиви“

Разширяване на покритието на пенсионното осигуряване върху по-трудни за обхващане групи – добрите примери от Африка*

Разширяването на обхвата на социалното осигуряване е един от основните актуални приоритети на Международната асоциация за социална сигурност (МАСО) и нейните членове за периода 2023-2025 г. Асоциацията обръща специално внимание на иновациите и стратегиите за разширяване на схемите за социално осигуряване на самостоятелно заетите лица, работниците в неформалния сектор, работниците-мигранти и други трудни за обхващане групи.

От 50 африкански държави, изследвани от МАСО и Администрацията за социално осигуряване на Съединените щати през 2019 г., 47 имат пенсионноосигурителни схеми с вноски, като в 15 от тях схемите не покриват самостоятелно заетите лица. През последните три години няколко африкански държави реформираха системите си за социално осигуряване, за да разширят покритието на пенсиите за старост върху тези трудностъпни групи.

Кот д'Ивоар създава нова специална система за самоосигуряващите се лица и работниците в неформалния сектор

През март 2020 г. Кот д'Ивоар извърши значителна реформа в системата си за социална сигурност, като разшири задължителното покритие върху самостоятелно заетите лица и работниците в неформалния сектор. Страната създаде специална Социалноосигурителна схема за самоосигуряващи се лица (RSTI) като част от стратегията си за достигане на 50% социално покритие до 2025 г. Управлявана от Национален фонд за обществено осигуряване (IPS CNPS), задължителната схема вече предоставя на самостоятелно заетите лица и на работниците в неформалния сектор цялостен пакет от обезщетения за старост и обезщетения за преживели лица, както и временни обезщетения за майчинство, болест и трудова излополука. RSTI изплаща пенсия, изчислена въз основа на точкова система, на 60-годишна възраст (изплащана и като наследствена пенсия в случай на смърт), 14 седмици отпуск по майчинство (изплаща се обезщетение в размер на 100% от приходите на осигуреното лице през последната една година) и до 300 дни отпуск в случай на болест или трудова злополука, като обезщетението тук е в рамките на 50% от дохода. Размерът на пенсията за старост се удвоява, ако осигуреният е правил вноски в допълнителния фонд.

Египет разширява обхвата на задължителното социално осигуряване върху нови категории работници

През януари 2020 г. като стъпка в посока на устойчивото подобряване на обхвата на социалната защита правилството на Египет внесе обширни промени в системата за социално осигуряване на страната, администрирана от Националната организация за социално осигуряване (NOSI). Новото законодателство разшири задължителното покритие на осигурителните схеми за старост, инвалидност и за преживели лица с десет нови категории работници, включително сезонни работници, неформални работници, домашни прислужници и малки работодатели.

Отличителната черта на реформата се състои в оценката, че самостоятелно заетите лица формират разнородна група с различни нива на доходи и неравномерност на приходите. Ето защо законът установява различни категории на плащанията за всяка отделна група. Размерът на вноските за всички самостоятелно заети лица е фиксиран на 21%, а те могат сами да избират своя осигурителен доход. С това разширение на обхвата новите категории работници вече ще разчитат на строго дефинирана пенсия за старост в размер на 2,22% от средните доходи през целия им живот за всяка година в осигуряване след натрупването на вноски за поне 120 месеца (предстои увеличение до 180 месеца през 2025 г.). Те могат да избират между ранно и отложено пенсиониране.

Мароко постепенно въвежда задължително пенсионно осигуряване за самостоятелно заети лица и работници без заплата

През юли 2021 г. Мароко прие указ за разширяване обхвата на обезщетенията за старост и за преживелите съпрузи върху самостоятелно заетите лица и лицата без заплата от свободни професии. Програмата се изпълнява на етапи на базата на различните професионални категории на работниците, като целта е пълно покритие до 2025 г. По време на преходния период всяка категория постепенно се включва в задължителното покритие, като професиите, които тепърва ще бъдат включени, могат да го направят и по свое желание. През 2025 г. то ще стане задължително за всички самостоятелно заети лица с ниски доходи и за лицата без заплата. Това са лицата с месечен доход под 1,5 пъти от минималната работна заплата.

Размерът на вноските е определен на 10% и се прилага към групи доходи, съотнесени към минималната работна заплата за всяка социално-професионална категория. Бенефициентите могат да изберат да се осигуряват на по-висок доход, ако искат да получават по-висока пенсия. За по-лесно плащане схемата събира вноски чрез директно задължение, определено при включването в нея.

Размерът на пенсията зависи от точките, които лицето е натрупало към момента на пенсиониране. Доколкото законната възраст за пенсиониране е 65 години, схемата позволява ранно пенсиониране на 60-годишна възраст или отложено пенсиониране до 75-годишна възраст (с коригиран размер на плащането). Освен това лицата могат да продължат да работят и да правят вноски и след като вече получават пенсия, за да имат право на допълнителни придобивки. Ако към момента на навършване на пенсионна възраст изчислената пенсия е под минималния праг, могат да се закупят допълнителни точки или да се удължи продължителността на дейността и внасянето на вноски. В случай на смърт преживелият съпруг получава 50% от пенсията, на която осигуреният е имал право, докато останалите 50% се разпределят поравно между децата, които са на издръжка на починалия.

Нигерия стартира доброволен микропенсионен план за самостоятелно заетите лица и работниците от микропредприятията

През март 2019 г. Нигерия създаде доброволен микропенсионен план за самостоятелно заети лица и работниците от микропредприятията (с по-малко от трима служители). Програмата е съобразена с специфичните нужди на тези работници, особено на хората с ниски доходи, като позволява малки, но редовни месечни вноски в лицензирани пенсионни фондове под надзора на Националната пенсионна комисия.

След откриването на пенсионна спестовна сметка 60% от вноските отиват за пенсионни обезщетения, достъпни за осигурените лица след навършване на 50-годишна възраст или по-рано, ако това се налага поради медицински причини. При пенсиониране осигуреният може да избира между програмирани тегления и анюитетни плащания. Ако изберат програмирани тегления и изпълнят изискуемия минимален период в осигуряване, бенефициентите ще имат право на гарантирана минимална пенсия. Системата също така позволява продължаване на вноските след пенсиониране.

Останалите 40% от вноските отиват в лесна за достъп условна сметка. След като минат три месеца от присъе-

диняването към схемата осигуреното лице може да тегли от условната сметка веднъж седмично. В края на дадена година условната сметка може да бъде частично или изцяло прехвърлена в пенсионната партида. Работниците могат лесно да прехвърлят своята пенсионна спестовна сметка в основната програма на страната (пенсионноосигурителна схема), ако започнат да работят във фирма с трима или повече служители.

Заклучение

Реформите, предприети в тези държави, се различават значително, но всички са част от една по-голяма тенденция, целяща включване на самостоятелно заетите лица и работниците в неформалния сектор в правните рамки. Вниманието е съсредоточено към това как новата схема или целевата група се вписват в по-голямата система. От само себе си се разбира, че такива правни реформи не водят непременно до високи нива на ефективно покритие. Поради тази причина е важно да се отбележи, че тези правни реформи са придружени от други усилия за улесняване на достъпа: онлайн платформи, мобилни приложения и опции за извършване на електронни плащания, популяризиране в общността, партньорство с браншови организации на работници и работодатели.

***Материалът е публикуван със значителни съкращения и редакции и със заглавие от редакционния екип.
Оригиналният източник:**
<https://ww1.issa.int/analysis/reforms-africa-extend-contributory-old-age-pensions-difficult-cover-groups>

